

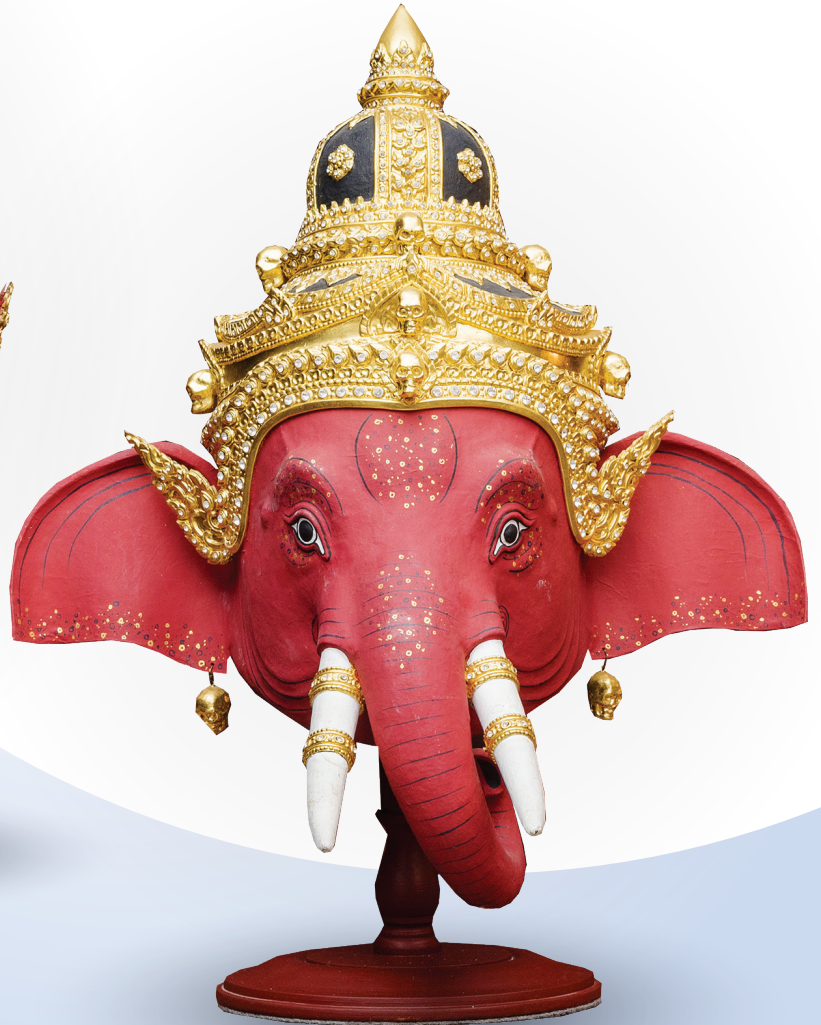
A man with short grey hair, wearing a light-colored t-shirt with a repeating pattern of people playing musical instruments, stands in front of a dark wooden cabinet. The cabinet is filled with various traditional Thai masks (Nang Yai) with colorful faces and golden, tiered headdresses. The lighting is warm, highlighting the man and the intricate details of the masks.

นายวิชณุ ผดุงศิลป์ อายุ 57 ปี
Mr. Wissanu Padungsin Age 57

งานหัตถกรรม
หัวโขน

Craftsmen Descendant
Khon Mask

หัวพระวิษณุ

“หัวโซน” หัวครอบส่วนศีรษะและ
ใบหน้าหรือหน้ากากที่ใช้ปิดบังใบหน้า
ผู้แสดงโซนเพื่อสวมบทบาทตัวละครใน
เรื่องราวเกียรติใช้สวมใส่ในการแสดง
“โซน” ในการสร้างงานหัวโซนนั้นช่าง
หัวโซนต้องมีความรู้ในเชิงช่างที่ครบเครื่อง
นอกจากฝีมือเชิงช่างแล้ว หัวโซนยัง
ถูกกำหนดด้วยแบบแผน จาริต ของหัวโซน
ไว้อย่างเคร่งครัดอีกด้วย เช่น สี และ
ลักษณะของหัวโซน เพื่อให้เกิดความ
ถูกต้องตามเอกลักษณ์ของตัวแสดง ถือเป็น
องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่สืบทอดมา
หลายร้อยปี

การสืบสานภูมิปัญญางานหัตถ์

นายวิชณุ ผดุงศิลป์ เป็นคนจังหวัดอ่างทอง เกิดในครอบครัวของบ้านช่างซึ่งทั้งคุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ และคุณอา ล้วนผูกพันกับงานศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของไทย แทบทั้งสิ้น ด้วยคุณปู่ และคุณอา เป็นช่างทำหัตถ์ นายวิชณุ จึงได้เห็นการทำหัตถ์ และหัตถ์ในลักษณะต่าง ๆ จนชินตา แต่ในเวลานั้นตามประสาวัยเด็กจึงยังไม่ได้สนใจอะไรมากนัก จนเมื่อโตขึ้นจบชั้นม.ศ. 3 ได้สอบเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยช่างศิลปกรรมศิลปากร จึงมุ่งมั่นใส่ใจในการเรียนวิชาลายรดน้ำ และจิตรกรรมไทย จนได้มีโอกาสรู้จักคนในกองหัตถ์ศิลป์ ที่ในปัจจุบันคือ สำนักช่างสิบหมู่ จนถึงการได้รับความรู้ ในการทำหัตถ์จากครูบาอาจารย์ ในกองหัตถ์ศิลป์ในขณะนั้น หลายท่าน อาทิ ครูอมร ลุงหีบ ครูมงคล จึงเริ่มเรียนด้านการทำหัตถ์ตั้งแต่นั้นมา โดยเริ่มตั้งแต่หัดเขียน หัดทำ จนเขียนได้ในระดับหนึ่ง และในขณะที่ยังศึกษาอยู่ชั้น ปวช. 3 ในขณะนั้นกำลังมีการทำหัตถ์จำลอง เพื่อถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 เพื่อนำไปเป็นของขวัญราชทานกำนัลให้แก่แขกบ้านแขกเมืองในสมัยนั้น กองหัตถ์ศิลป์จึงได้จ้างให้นายวิชณุ เขียนหัตถ์ จึงนับเป็นการเริ่มงานเขียนหัตถ์เป็นอาชีพชิ้นแรก จนเมื่อเรียนจบวิทยาลัยช่างศิลป จึงได้ตัดสินใจมาสอบเข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยเพาะช่าง และได้เรียนด้านงานหัตถ์ในระบบอย่างเป็นทางการทำหัตถ์กับคุณอาสำเนียง ผดุงศิลป์ อยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งในขณะนั้นคุณอาเป็นผู้ที่สืบสานการทำงานช่างหัตถ์ต่อจากคุณปู่ซึ่งเสียชีวิตอย่างเต็มตัว

เมื่อได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนศึกษางานแขนงนี้ ร่วมกัน ทำให้ยิ่งเพิ่มพูนทักษะความรู้และมีเทคนิคการทำหัตถ์ ตามแบบฉบับเฉพาะของสายสกุลช่างหัตถ์บ้านผดุงศิลป์ ติดตัวมา ผสานกับความรู้ที่ครูบาอาจารย์หลายท่าน เช่น อาจารย์มงคล เหมศรี อาจารย์อมร ศรีพจนารถ ลุงหีบแห่งกองหัตถ์ศิลป์ และ อาจารย์วรวิทย์ หิรัญมาศ ที่สั่งสอนมา โดยตลอด จึงเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้นายวิชณุ มุ่งมั่นจะสืบสานงานด้านการทำหัตถ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานหัตถ์ศิลป์ชั้นสูง เพื่อจะรักษาไว้ต่อจากรุ่นบรรพบุรุษและรุ่นครูบาอาจารย์ มาจนถึงทุกวันนี้

การสร้างสรรค์ผลงาน ที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

ภูมิปัญญาการทำ “หัวโชน” มีกรรมวิธีการทำที่สลับซับซ้อน ต้องใช้ทักษะเชิงช่างขั้นสูงที่หลากหลาย เรียกได้ว่าช่างที่ทำหัวโชนได้นั้นต้องมีความสามารถในเชิงช่างครบเกือบทั้งสิบหมู่ อาทิ ช่างหุ่น ช่างปั้น ช่างจิตรกรรม ช่างปิดทอง ช่างแกะสลัก เป็นต้น อีกทั้งองค์ความรู้ด้านขนบจารีตของการทำหัวโชนนั้น มีธรรมเนียมปฏิบัติที่เฉพาะตัว ไม่สามารถทำผิดหลักวิชา หรือผิดเพี้ยนในรูปแบบที่ครูบาอาจารย์ในอดีตกำหนดไว้ได้เลย ตั้งแต่รูปลักษณะ กรรมวิธีการทำ การไหว้ครู การเก็บรักษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ช่างทำหัวโชนต้องเป็นผู้รอบรู้และพากเพียรฝึกฝนเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ถูกต้องครบถ้วน

นายวิชณุ เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นทายาทของสกุลช่างหัวโชน “สกุลช่างผดุงศิลป์” แห่งจังหวัดอ่างทองที่มีชื่อเสียงยาวนานตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ด้วยเพราะเอกลักษณ์การทำหัวโชนของแต่ละบ้าน หรือครูแต่ละคนนั้นอาจมีความแตกต่างกัน คนที่คุ้นชินอยู่กับหัวโชนจะสามารถแยกได้ออกว่างานชิ้นใดเป็นของช่างคนใด หรือสกุลช่างใดในงานทำหัวโชนของนายวิชณุ ก็เช่นกัน มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ในเรื่องของความสวยงาม ละเอียดประณีต และความแข็งแรงของหัวโชน ด้วยกรรมวิธีการทำรูปแบบดั้งเดิมตามตำรับโบราณอย่างไม่ผิดเพี้ยน

การทำหุ่น นายวิชณุ จะทำจากหุ่นต้นแบบที่ปั้นด้วยดินเหนียวแล้วจึงถอดหุ่นด้วยปูนปลาสเตอร์ จากนั้นนำมาหล่อปูนซีเมนต์ เพื่อทำการปิดกระดาดต่อไป โดยจะใช้หุ่นดินเหนียวต้นแบบที่เป็นมรดกตกทอดตั้งแต่สมัยคุณปู่ ที่เคยทำไว้ นอกเสียจากมีหัวอื่นที่ยังไม่นิยมทำกันนั้นจะปั้นขึ้นมาใหม่ ในอดีตหุ่นหัวโชนทำจากดินเผาซึ่งเป็นวิธีการที่ยุ่งยากและไม่สะดวกในปัจจุบัน

และกรรมวิธีที่สำคัญที่นายวิชณุ ยังคงอนุรักษ์แบบตำรับโบราณไว้นั้นก็คือ การใช้รักแท้ในการตีลาย โดยจะเคี่ยรักแท้ และนำมาวัดกับเต้าใบตองแห้งโรยผสม ตามแบบฉบับบ้านผดุงศิลป์ เพื่อให้ได้เนื้อรักที่ความเหนียวพอดี ในการนำไปตีลายและติดลายได้อย่างสวยงามต่อไป ที่สำคัญคือ การใช้รักแท้ คือความคงทนที่ทำให้หัวโชนมีอายุการใช้งานได้นานเป็นร้อยปี แม้เมื่อมองด้วยสายตาภายใต้เนื้อทองคำเปลวที่สุกปลั่งจะแยกไม่ออกว่าภายในนั้นเป็นรักแท้หรือไม่ หากแต่ความคงทนเป็นตัวบ่งบอกคุณค่าของผลงานและฝีมืออันเปี่ยมด้วยความประณีตและภูมิปัญญาที่มีมาแต่โบราณ

ส่วนแม่พิมพ์หลายสำหรับติดในส่วนศีรษะ ยอดหรือมงกุฎของหัวโชนนั้น นายวิชณุจะแกะแม่พิมพ์ลงบนหินสบูด้วยตัวเอง ลวดลายเป็นเสมือนลายมือที่เมื่อใครพินิจในรายละเอียดก็จะทราบว่าเป็นฝีมือของนายวิชณุ นายช่างหัวโชนแห่งบ้านผดุงศิลป์

ในส่วนของการปั้นหน้านายวิชณุจะใช้สมุกชอล์ก ซึ่งมีส่วนผสมของกระดาษน้ำหรือกระดาษเปลือกที่หุ้มแผ่นทองคำเปลวผสมกับขี้เถ้า และแป้งเปียก (แป้งข้าวเจ้า) นำมาชโลกลงเป็นเนื้อเดียวกัน ใช้สำหรับปั้นหน้า ซึ่งจะแข็งแรง และได้เนื้อที่ละเอียดกว่าการปั้นหน้าที่ใช้ขี้เลื่อยผสมแป้งเปียก ซึ่งคนรุ่นใหม่นิยมใช้กัน

ความประณีตงดงามอันเป็นเอกลักษณ์อีกส่วนหนึ่งของหัวโชนของนายวิชณุ คือ การวาดหน้า และการเขียนหลังม้าของหัวโชน ที่ให้ความพลิ้วไหว งดงามราวกับมีชีวิต ลายเส้นที่บ่งบอกถึงความวิจิตรบรรจงในผลงานหัตถศิลป์ของแผ่นดินนั้นนั้นควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เพียงใด สำหรับสีที่เลือกใช้ นั้นนายวิชณุมีการปรับปรุงยุคต่อจากสีฝุ่นในอดีตมาเป็นสีน้ำ เพื่อให้สะดวกต่อการใช้งาน เพื่อให้คงทนไม่เลอะเลือน เสียหาย หากโดนน้ำ หรือเหงื่อ

หัวโชนในอดีตของบ้านผดุงศิลป์ทำให้เพื่อสวมใส่ในการแสดงโชนได้จริงดังนั้น จึงต้องทุ่มเทใส่ใจในทุกกระบวนการทำหัวโชน เนื่องจากมีผลต่อการสวมใส่ของผู้แสดงโชนซึ่งเป็นรายละเอียดที่ไม่อาจละเลย ดังเช่นที่เป็นเอกลักษณ์ไม่เหมือนใครคือ เชือกคาบขณะแสดงภายในหัวโชน กล่าวคือ ผู้แสดงต้องคาบเชือกที่เจาะผ่านรูบริเวณปากหัวโชน ที่ช่างทำเตรียมไว้ให้ด้านในขณะแสดงเพื่อไม่ให้หัวโชนหลุด เมื่อมาถึงรุ่นของคุณอาสาเนียง ผดุงศิลป์ ยังคงการเจาะรูที่ปากแต่เพิ่มการบุแผ่นสังกะสีให้บริเวณรูเชือกคาบแข็งแรงขึ้นเพื่อไม่ให้หัวโชนเสียหาย พอถึงรุ่นนายวิชณุ เปลี่ยนมาใช้ลวดทองเหลืองหรือทองแดง เจาะทะลุไว้ข้างในหรือทำเป็นห่วงผูกไว้บวกก็มีการพอกด้วยอีพ็อกซีเพิ่มความแข็งแรงและกันน้ำลายตรงบริเวณเชือกที่โดนคาบจะไม่โดนหัวโชนอันจะทำให้หัวโชนเสียหายได้

ตลอดจน การเลี่ยมขอบหัวโชนหลังปิดกระดาษแล้ว เพื่อให้หัวโชนคงรูป และสามารถตัดทรงของหัวโชนได้ ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นเอกลักษณ์ของสกุลช่างผดุงศิลป์ ที่ทำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันที่นายวิชณวยังคงรักษาคุณค่าอันเป็นภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

หัวพราบ

หัวพระสี่ตรง

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

รูปแบบหัวโขนที่นายวิชณุสร้างสรรค์นั้นยังคงดำเนินตามรอยแห่งภูมิปัญญาในอดีตด้วยประโยชน์ที่บรรพบุรุษและครูบาอาจารย์ได้คิดค้นเพื่อให้งานหัวโขนทรงคุณค่าและงดงาม แต่วิถีในปัจจุบันนายวิชณุก็ได้นำบางส่วนมาปรับปรุงยุค เพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น แต่สิ่งที่นายวิชณุยึดมั่นในการทำหัวโขนมาโดยตลอดคือ ขนบนิยมการทำหัวโขน ที่ต้องรักษาแบบแผนการทำไว้และถ่ายทอดออกไปอย่างไม่ผิดเพี้ยน

ลักษณะผลงานที่โดดเด่นของหัวโขนของนายวิชณุ จะมีความแข็งแรงทนทาน มีอายุได้เป็นร้อยปี กระหนะลายจากรักแท้ ด้วยกรรมวิธีแบบโบราณ รวมถึงการเย็บขอบหัวโขนด้วยอลูมิเนียม ทำให้ริมขอบหัวโขนมีความแข็งแรงทนทานมากยิ่งขึ้น ในสมัยรุ่นคุณอาสำเนียงใช้วัสดุเป็นสังกะสีซึ่งปัจจุบันมีคุณภาพเนื้อที่ด้อยกว่าแต่ก่อนจึงเปลี่ยนมาเป็นอลูมิเนียมแทน

นอกจากนี้การเขียนหน้าหัวโขน และหลังม้า นับเป็นเอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่นของนายวิชณุ ที่กล่าวกันว่า มีฝีมือในด้านจิตรกรรมการวาดหน้าโขนที่อ่อนช้อย พลิ้วไหว งดงาม ใบหน้าที่เสมือนมีชีวิตและได้อารมณ์สุนทรีย์ ในด้านงานศิลปะเมื่อแรกเห็น สีที่ใช้ปรับปรุงยุคจากสีฝุ่นในอดีต มาเป็นสีน้ำทาอาคารบ้านเรือน ที่ให้ความคงทนกว่า ไม่เลอะง่ายเมื่อโดนน้ำ หากแต่องค์ความรู้การผสมสีฝุ่นจากภูมิปัญญาโบราณก็ยังเก็บรักษาไว้อยู่ไม่สูญหาย หัวโขนฝีมือนายวิชณุทุกหัวไม่ว่าจะเป็น หัวพระ หัวเทวดา หัวยักษ์ หัวลิง หัวพระฤาษี หัวเงาะ รวมถึงชฎาของตัวนาง จึงให้ความงามในทุกสัดส่วนได้อย่างลงตัว ทั้งรูปหน้า ทรงหัวที่ได้สมดุล สง่างาม ลายเส้น และสีบนใบหน้าที่อ่อนช้อย กระหนะลายบนศิราภรณ์หัวโขนที่มีลวดลายที่ประณีตวิจิตรบรรจง และภายใต้แผ่นทองคำแท้ที่ปิดไว้ คือรักที่สายที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าทางภูมิปัญญาแบบโบราณอย่างไม่ผิดเพี้ยน เรียกได้ว่า เป็นการทำหัวโขนฝีมือชั้นครูของประเทศที่สืบทอดต้นแบบภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษเป็นร้อย ๆ ปี ที่เป็นเอกลักษณ์งดงามตามรอยครูบาอาจารย์ในอดีตได้อย่างไม่มีที่ติ

กรรมวิธีและขั้นตอนการทำหัวโขน

การทำหุ่นหัวโขน หุ่นแต่เดิมในอดีตเป็นหุ่นดินเผา แต่ขั้นตอนทำยุ่งยาก จึงเปลี่ยนมาใช้ปูนซีเมนต์ซึ่งทำได้ง่ายกว่าและแข็งแรงเหมือนกัน โดยปั้นหุ่นต้นแบบด้วยดินเหนียวก่อน แล้วจึงถอดหุ่นด้วยปูนพลาสติกจากนั้นจึงหล่อด้วยปูนซีเมนต์อีกครั้ง จึงได้หุ่นสำหรับใช้ปิดกระดาดต่อไป

การปิดหุ่น เคี้ยวแป้งที่จะไว้สำหรับปิดกระดาด โดยใช้แป้งข้าวเจ้าผสมน้ำสะอาดและผสมซินสีเล็กน้อย ใช้มือกวาดผสมให้เข้ากัน ตั้งไฟอ่อน ๆ เคี้ยวจนแป้งสุกดี นำแป้งที่เคี้ยวสุก ทาลงบนกระดาดสาที่เตรียมไว้ให้ทั่ว แล้วนำกระดาดสามาปิดทับ ลูบให้เรียบสนิทดี โดยการซ้อนกระดาดทั้ง 4 ชั้น จากนั้นนำกระดาดน้ำ (กระดาดที่เป็นเปลือกเหลือใช้จากที่หุ้มทองคำเปลว) ชุบน้ำปิดให้ทั่วหุ่นหนา 2 ชั้น แล้วนำกระดาดสาที่ทำแป้งเตรียมไว้ปิดลงให้ทั่วหุ่นทับเป็นหนึ่งชั้น ทำเช่นนี้ 4-6 เทียว แล้วใช้เครื่องมือกวาดบนกระดาดที่ปิดให้ทั่ว นำหุ่นที่ปิดกระดาดเสร็จแล้วไปผึ่งแดดให้แห้งสนิท

ผ้าหุ่น-เย็บหุ่น นำหุ่นที่ปิดกระดาดแห้งแล้วมาขีดเส้นด้านหลังหัวที่จะผ้า แล้วนำมิดมากริดผ้าตามรอยที่ขีดไว้จนขาดตลอดทั้งหัว นำหุ่นกระดาดที่ผ้าแล้วออกจากหุ่นปูน ลอกกระดาดน้ำ

ตัดแต่งหุ่นกระดาดที่ได้ให้เรียบร้อย ตัดการรอยผ้าให้แนบสนิท แล้วเย็บหุ่นตามรอยที่ผ้า โดยกระดาดให้ห่างพอประมาณด้วยลวดทองเหลือง ตัดปลายลวดที่เย็บให้เรียบร้อย แล้วตอกพับลวดที่เย็บให้แนบสนิทกับหุ่นกระดาด

การตีลาย - ตีลาย นำสมุกที่ได้จากการเคี้ยวรักผสมเข้ากับตองหรือมะพร้าวหรือหญ้าคา ชน น้ำมันยาง ให้เข้ากันดี แล้วนำตีลายในแม่พิมพ์หินสบู จากนั้นนำมาติดลงบนหุ่นหัวโขน โดยยึดรูปแบบการตีลายแบบโบราณด้วยรักแท้ เมื่อตีลายเสร็จเรียบร้อยแล้วต้องปล่อยให้รักแห้งสนิท

ปิดทอง ทาอีพ็อกสีรองพื้นในส่วนที่จะปิดทองให้เป็นมัน ปล่อยให้แห้งสนิทแล้วทาอีพ็อกสีสำหรับปิดทองอีกครั้ง เมื่ออีพ็อกสีแห้งพอดีที่จะปิดทองได้จึงใช้ทองคำเปลวปิดทับลงไปให้ทั่ว แล้วใช้แปรงค่อย ๆ กระทุ้งให้ทองติดทั่วดีแล้วปิดผงของทองออกให้หมด

ติดพลอย ใช้กาวลาเท็กซ์แตะลงไปในลายส่วนที่ต้องการติดพลอยแล้วนำพลอยมาติดให้ทั่วตามลายนั้น ๆ ปล่อยให้กาวแห้งสนิท

ติดส่วนประกอบที่เป็นหนัง ใช้หนังวัวหรือหนังควายตากแห้งธรรมดา ขูดขนออกให้เรียบร้อย นำมาฉลุตามแบบต่าง ๆ ของหัวโขนนั้น ๆ เช่น ใบหู หางคิ้ว จอนหู นำมาติดประกอบกับหุ่นกระดาดโดยใช้ลวดทองเหลืองเย็บแต่ถ้าเป็นหนังชั้นใหญ่ ๆ เช่น จอนหู ต้องเย็บลวดตามด้านหลังเพื่อเสริมความแข็งแรง

การเคี้ยวรัก

นำสมุกมาตีลายในแม่พิมพ์หินสบู

ตีลาย

ทาสี-เขียนหน้า

บั้นหน้า ด้วยการใช้สมุกโคลก ซึ่งประกอบด้วย แป้งเปียก ชี้เท้า กระดาษทอง โขลกให้เข้ากันดี แล้วนำมาปั้นเสริมในส่วนต่าง ๆ เช่น จมูก คิ้ว ตา หู ปาก เพื่อให้ชัดเจน และสวยงาม ปล่อยให้แห้งสนิท และปิดทับด้วยกระดาษว่าวอีกชั้นหนึ่ง

การทำสี-เขียนหน้า สีที่ใช้ทาหัวโขน ต้องใช้ให้ถูกต้องตามขนบจารีตโบราณที่ครูอาจารย์กำหนดไว้ เช่น พระรามสีเขียว โมยราพณ์ สีม่วง หนุมาน สีขาว เมื่อทาสีได้เรียบเนียนดีแล้วจึงนำไปเขียนหน้าต่อไป โดยเริ่มที่การเขียนเส้นไพร คือ เส้นที่เขียนเน้นในส่วนที่บั้นหน้าให้ชัดเจนและสวยขึ้น สำหรับหน้ายักษ์หรือลิง โดยโบราณกำหนดสีของเส้นไพรไว้สองสีคือ

สีเขียว จะใช้เขียนหน้าโขนได้ทุกสี ยกเว้นหน้าโขนที่เป็นสีเขียว

สีฟ้า ใช้เขียนเฉพาะหน้าโขนที่เป็นสีเขียวเท่านั้น

เมื่อเขียนเส้นไพรเสร็จแล้วจึงใช้สีดำเดินเส้นทับคู่กันไปกับเส้นไพร ตลอดเส้นทางด้านในของเส้นไพร แล้วใช้สีดำขีดขวางเส้นไพรเป็นเส้นเล็ก ๆ ที ๆ ทับตลอดทั้งเส้นไพร ใช้สีชมพูทาสีปากให้ทั่วแล้วเคลือบด้วยสีแดงและสีลิ้นจี่ทางด้านใน

การพัฒนาสร้างสรรค์ และต่อยอด

การทำงาน “หัวโขน” ของนายวิชณุได้ยึดธรรมเนียม แบบแผน วิธีปฏิบัติตามแบบดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้ทำไว้มาโดยตลอด จึงเรียกได้ว่าเป็นงานช่างหัวโขนที่คงคุณค่าเอกลักษณ์ตามแบบฉบับช่างฝีมือโบราณไว้อย่างไม่ผิดเพี้ยน หากมีปรับประยุกต์เพียงบางส่วนที่เป็นรายละเอียด ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์ให้กับผู้ใช้งาน อาทิ การทำที่คาบสำหรับผู้สวมใส่หัวโขนด้วยแผ่นอลูมิเนียม เพื่อไม่ให้หัวโขนนั้นชำรุดเสียหายได้ง่าย หรือการใช้สีเขียนหน้า ที่ในอดีตรุ่นคุณปู่ และใช้สีฝุ่น ซึ่งเมื่อนำไปแสดง หากมือเปียกน้ำเผลอไปจับ ก็จะทำให้ส่วนใบหน้าและตะเกะเสียหายไม่งดงามดังเดิม จึงเปลี่ยนมาใช้สีน้ำทั่วไปที่ใช้ทาอาคารบ้านเรือน เพื่อประโยชน์ในการยืดอายุการใช้งาน ไม่เสียหายได้ง่ายเมื่อโดนน้ำ รายละเอียดอีกสิ่งหนึ่งมีการเลี่ยมขอบหัวโขนเมื่อปิดกระดาษเสร็จเพื่อความแข็งแรง และสามารถติดด้วยสังกะสีในรุ่นคุณอา มาถึงรุ่นนายวิชณุ ได้เปลี่ยนจากสังกะสีมาเป็นอลูมิเนียม ด้วยคุณภาพสังกะสีในปัจจุบันไม่ดีเท่าแต่ก่อน

รวมถึงการพัฒนาอุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ในวิชาช่างหัวโขนเป็นไปอย่างสะดวก เช่น ให้นักเรียน ใช้สีผสมสีแทนสีเขียนหน้า ซึ่งบางคนอาจแพ้ง่ายก็ได้ รวมถึงการมีแม่พิมพ์เรซินแทนหินสบู่ เป็นอุปกรณ์สำหรับฝึกนักเรียนที่สนใจมาเรียนการทำหัวโขน โดยมีเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นใหม่ โดยลดขั้นตอนการทำงาน เพื่อจูงใจให้ผู้เรียน มาสนใจลองทำใหู้สึกว่าไปยากจนเกินไป เพราะหากเริ่มสอนตั้งแต่กระบวนการที่ย่างยากซับซ้อน ผู้เรียนอาจเกิดความท้อเสียก่อน

การถ่ายทอดทักษะ ความรู้และภูมิปัญญา

นายวิษณุ มีการถ่ายทอดการเรียนรู้งานช่างหัวโชน ให้กับนักเรียนจากวิทยาลัยช่างศิลป์ จังหวัดอ่างทอง ระดับชั้นปีที่ 1 มาเป็นเวลา 8 ปี รวมถึงการสอนให้กับผู้สนใจทั่วไป รวมถึงลูกศิษย์ที่เคยเรียนไปแล้วอยากกลับมาทบทวนหรือเพื่อนนายวิษณุก็ยินดีเปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ และสถานที่สำหรับถ่ายทอดวิชาช่างหัวโชนได้อย่างไม่ปิดบัง

“การทำงานด้านหัวโชนนั้น เป็นงานที่ต้องใช้ทักษะเชิงช่างที่หลากหลาย สาขามารวมไว้ในงานเดียว จึงต้องมีการชวนช่วยศึกษาหาความรู้ให้รอบ และควรต้องเริ่มที่ใจก่อนหากมีใจรักแล้ว ก็จะบันดาลให้เกิดแรงมูมานะทำให้งานออกมามีความวิจิตรงดงาม ด้วยขั้นตอนที่ต้องใส่ใจรายละเอียดในทุกสิ่ง ความยากทำให้หลายคนท้อ และไม่เดินตามรอยภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสร้างไว้ แต่หากผลงานออกมาแล้ว เราจะรู้สึกถึงความสุข ความภูมิใจในทันที ตนเองมีความภูมิใจที่ได้สืบสานงานหัวโชนมาจนถึงรุ่นที่ 3 ให้คงอยู่ และพร้อมที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้คนรุ่นต่อไปได้นำไปสร้างเป็นอาชีพ หรือสร้างสรรค์ให้งานศิลปะไทยได้คงอยู่ต่อไปเช่นกัน”

“หัวโชน บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของศิลปะประจำชาติไทย ที่ไม่มีชาติใดที่มีหน้ากากรูปทรงงดงาม ประณีต วิจิตรบรรจงเท่าประเทศไทย ที่สะท้อนถึงทักษะฝีมือของคนไทย ความประณีตละเอียดอ่อนและภูมิปัญญาอันมีมาช้านาน อยากให้ทุกคน ทุกภาคส่วน เห็นถึงความสำคัญของงานหัวโชนนี้ และช่วยกันอนุรักษ์ สืบสาน จรรโลงให้รุ่งเรืองต่อไป”

วิษณุ ผดุงศิลป์